

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Вип. 15 /
Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний
університет, Редкол.: М. Вегеш (гол. ред.), С. Віднянський, Д. Данилюк та ін.
– Ужгород: СМП «Вісник Карпат», 2005. – С. 37-40.

***Петро Милославський – фундатор професійного
хорового мистецтва краю***

Однією з найбільших постатей на небосхилі професійної хорової музики краю був Петро Петрович Милославський (1896–1954). Напрочуд обдарована і високоосвічена людина – поет, музикант, співак. П. Милославський пройшов нелегкий життєвий шлях. Народився у 1896 році в Санкт-Петербурзі в родині вчителя. Батьки його любили літературу, музику і цю любов прищепили синові. Після закінчення реального училища у 1913 році П. Милославський вступив до Петербурзького технологічного інституту, але більше захоплювався літературою та музикою. Писав ліричні вірші і, володіючи чудовим басом приємного тембру, багато співав у любительських концертах. Його дуже приваблював хоровий спів, а тому, паралельно з навчанням в інституті, навчався ще у школі хорового співу та диригування, якою керував відомий тоді у Росії композитор А. Архангельський.

У 1916 році П. Милославський був мобілізований в армію, закінчив школу прапорщиків і одержав направлення на Південно-Західний фронт. Після лютневої революції 1917 року потрапив на Донбас, де працював хормейстером у залізничних клубах. У 1919 році був мобілізований у білу армію і разом з її залишками у 1920 році опинився у Празі і вступив до Празького технологічного інституту, щоб закінчити освіту. В інституті почав співати у російському студентському хорі, а невдовзі став керівником колективу, який поступово завоював велику популярність серед пражан.

Потім П. Милославський співає у козакому донському хорі, у складі якого здійснив численні гастрольні поїздки по країнах Європи та Америки[1].

У 1933 році на запрошення музично-драматичного товариства “Боянь” П. Милославський приїздить до Ужгорода. Одержавши чехословацьке громадянство, починає працювати вчителем і очолює хор Товариства “Боянь”.

Перший концерт хору під керівництвом П. Милославського відбувся 21 квітня 1933 року у великому залі будинку Товариства ім. О. Духновича. Критика зазначила, що за такий короткий період П. Милославському вдалося добитися непоганого успіху[2,3]. У першій частині концерту хор виконав твори Кожина – “Христос воскрес”, Римського-Корсакова – “Отче наш”, Архангельського – “Господи, услыши молитву мою”. Прозвучали також твори Соломіна, Львова, Ломакіна та Чеснокова[3]. Друга частина була присвячена російській народній пісні: Римський-Корсаков – “Ајво рољѣ лірѣнка”, Чесноков – “Dubinuskа”[4,3]. До цієї ж частини увійшли обробки П. Милославського – “Как за рекой”, “По улице мостовой”. Оцінюючи концерт, газета “Podkarpatske hlasy” писала: “Navľteva byla skvela”.

Наступний концерт, у якому брав участь хор “Боянь” під керівництвом П. Милославського, відбувся 27 травня 1933 року “... вь большом зале Русскаго Народнаго Дома им. А. Духновича” (наб. Палацкаго, 40) під час святкування “Дня русской культуры” в Ужгороді. Програма вечора була присвячена “писателю И.С. Тургеневу и композиторамъ – Н.А. Римскому-Корсакову, М.М. Ипполитову-Иванову и С.В.Рахманинову”[5], ювілеї яких відзначалися у 1933 році. У виконанні хору в той день прозвучали: “две народные песни (аранжировка Н.А.Римского-Корсакова), колядные песни изъ оперы “Ночь перед Рождествомъ” Н.А. Римского-Корсакова, “Благослови, душе моя, Господа” – М.М. Ипполитова-Иванова, “Тебе поемъ” – С.В.Рахманинова, “Высота ли, высота” – хоръ изъ оперы “Садко” (муз. Н.А.

Римского-Корсакова), хоръ студентов изъ оперы “Ася” (муз. М.М. Ипполитова-Иванова)”[6,5]. Хору акомпанувала О.Неаронова.

Від концерту до концерту зростала майстерність хору “Боянь” завдяки наполегливій праці П. Милославського. “То, что “творить” сейчас хоръ “Боянь”, – писала місцева преса, – вернее то, что онъ “сотворяетъ” совместно со своимъ регентомъ П.П.Милославскимъ, явление большой культурной и эстетически уравновешенной силы”[7,2]. Музична критика відзначила причини такого успіху: “Случайно ведь оказался прекрасный голосовой составъ, случайно во главе общества очутился энергичный и деятельный объединитель въ лице председательницы Е.Н. Гошовской, которая сумела в течение столькихъ летъ удержать общество от распада, и ужъ, конечно, совсемъ случайно удалось хору заполучить къ себе такого прекраснаго регента, какимъ является П.П. Милославский. Изъ сырого “космическаго” матеріала Милославскій въ короткое время сумель создать тончайший музыкальный инструментъ – полнозвучный и отличающийся на все нюансы”[8,2].

На початку 1934 року колектив відвідав з концертами деякі міста Східної Словаччини. “Тріумфъ русскаго искусства” – так назвали газети ці гастролі. Численна публіка, яка була присутня на концертах в Собранцях та Михайловцях, відразу зрозуміла і оцінила роботу хору, відгукуючись на кожний номер програми тривалими оплесками. Спеціальний приїзд у Михайловці генерала Л. Прхала та присутність його на концерті надавали виступу хору характер “... общеславянскаго праздника, культурнаго единенія братскихъ славянскихъ народовъ”[9]. Після концерту для хору та його гостей було влаштовано спільну вечерю, під час якої до гостей звернувся михайловський окружний начальник і д-р Вельгош зі словами привітання та сердечної вдячності представникам хору. Після цього, вшановуючи генерала Л.Прхалу, хор тричі виконав “Многолетіе”, підкресливши цим самим свою особисту симпатію “къ испытанному и верному другу русскаго народа, постоянному участнику всехъ русскихъ культурныхъ праздниковъ”[10].

Велику роботу здійснював П. Милославський, допомагаючи початківцям хорового співу у підборі нот для колективів, виконанні аранжування музики, даючи поради та вказівки. З цією метою він друкував у пресі об'яви: “Вниманію хоровъ. Ноты для хора: светское пеніе (народныя песни, классическіе хоры, хоры изъ русских и иностранныхъ оперъ) – для смешанныхъ и однородныхъ (мужскихъ и женскихъ хоровъ); церковное пеніе и детское пеніе (для двухголосныхъ и трехголосныхъ хоровъ). Советы и указанія репертуара. Переложенія и аранжировки. Списки и каталоги нотъ, подробныя сведенія и пр. – высылаются по первому требованію. С запросами обращаться на имя П.П. Милославскаго, по адресу: Мутн'а ул. с. 5, Uzhorod, Podkarpatska Rus, Tchěcoslovaquie”[11,3].

У 1935 році Музично-драматичне товариство “Боянь”, відоме не тільки на Підкарпатській Русі, але і за її межами, святкувало 15-річний ювілей своєї діяльності. 13 квітня – в Ужгороді та 14 квітня – в Мукачеві відбувся ювілейний концерт хору Товариства під керівництвом П.Милославського. У концерті також брала участь член товариства, “солистка Русской оперы Е.Н.Эвертъ”. Програму концерту складала: “великорусскія, малорусскія, белорусскія, карпаторусскія, чешскія и словацкія народныя песни, оперныя аріи и хоры и романсы”[12,3]. Про важливість цієї події свідчило те, що “протекторами” ювілейного концерту були: “г. Губернаторъ Подкарпатской Руси К. Грабаръ, г. Земскій Президентъ Л.Розсыпаль, г. Командующій войсками области – генерал Л.Прхала, г. Начальникъ школьнаго отдела – ст. сов. В. Кли-ма”[13].

Виступаючи по радіо, П. Милославський піднімав важливі проблеми розвитку хорової справи в нашому краї[14,4]. Серед першочергових завдань були: “во-первых, организация регентскихъ курсовъ, во-вторыхъ, издание практического справочника и музыкальнаго пособия по хоровой работе, въ-третьихъ, издание периодического спеціального хорового листка и въ-четвертыхъ, устройство областныхъ и краевыхъ съездовъ и празднествъ”[15]. На думку видатного диригента, роль виконавця цієї програми розвитку

хорового мистецтва повинні були взяти на себе: “Земській Урядъ, въ лице Школьнаго Реферата и Подкарпаторусский народно-просветительный союзъ – во-первыхъ, и такія організація, как Общество им. А. Духновича и “Просвита” – во-вторыхъ”[16]. Виконання цієї програми сприяло би загальному культурному розвитку населення Підкарпатської Русі, але втілити її в життя в середині 30-х років не вдалося.

Великі надії П. Милославський та інші професійні музичні діячі краю покладали на музично-обдаровану молодь. Щирий інтерес у них викликали вихованці інтернатів “Школьной Помощи”, які об’єднувалися в оркестри балалаечников, мандолинистов, хори. Газети друкували фотографії, на яких були зображені балалаечники “Школьной Помощи” в Ужгороді со своїмь воспитателемь – г. Присташемь и учителемь пенія П. Милославскимь”[17,3].

Перший самостійний виступ “Смешаннаго хора народныхъ учительницъ и учителей ужгородскаго учебнаго округа” під керівництвом П.Милославського відбувся 14 березня 1936 року. Внук А.І. Добрянського, д-р Вл. Гомічков так відізвався про цей виступ вчителів: “Все номера концерта были блестяще исполнены, и публика оценила ихъ бурными рукоплесканиями. Соло и дуэты были прекрасно исполнены. Игра на рояле г-жи Карбованецъ отличалась хорошей техникой и художественным исполнением. Соло сопрано умиляло свежестью голоса и темпераментомъ молоденькой исполнительницы. Умение петь и голосъ баритона – отличны. Музыкальность и опытъ регента блестяще оправдали редкій голосовой матеріаль членовъ хора... Прекрасные, чистые, серебристые сопрано, альты, звонкій теноръ и глубокие басы дали возможность исполнить хоровыя части концерта какъ наилучшие. Милое – “На войну иду” имело заслуженный успех”[18,2]. Особливо сподобалося критику виконання гімну Підкарпатської Русі: “Я съ особымъ удовлетворением установилъ, что наконецъ карпаторусскій гимнъ нашёлъ въ его (П. Милославського. – О.Г.) лице настоящего интерпретатора-толкователя”[19].

Один з останніх виступів хору “Учителей и учительницъ ужгородскаго учебнаго округа” під керівництвом П. Милославського відбувся навесні 1938 року у великому залі будинку “Радіо” в Празі. Концерт хору відбувався під час святкування 20-річчя Чехословацької республіки. Колектив представляв у столиці мистецтво Підкарпатської Русі. Програма концерту складалася з двох частин. У першій частині прозвучали церковні пісні Бортнянського, Рахманінова, у другій – “народныя карпаторусскія песни (въ прекрасной аранжировке дирижера П. Милославского), а также карпаторусскія колядки”[20,3]. Виконання пісень справило глибоке враження на слухачів. Хор було нагороджено бурхливими оплесками та “рядомъ цветочныхъ подношеній”[21].

Оцінюючи значення діяльності П. Милославського у 30-х роках, зазначимо, що в своїй творчій роботі з хором він продовжував традиції кращих російських керівників хорів, для яких зовнішній ефект завжди відігравав незначну роль у порівнянні з художньою правдою. Відчути душу композитора, передати його творчий порив – це той єдино вірний шлях, яким ішов молодий і талановитий диригент П. Милославський.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пісенна нива Закарпаття. Комплект з 18 листівок, 1922.
2. Podkarpatske hlasy. – 22 dubna 1933. – S.3.
3. Там само.
4. Карпаторусській голось. – 24 мая 1933. – С. 3.
5. Там само.
6. Там само. – 27 мая 1933. – С. 5.
7. Русская земля. – (24 января) 6 февраля 1934. – С.2.
8. Русская земля. – (24 января) 6 февраля 1934. – С.2.
9. Там само.

10. Там само.
11. Карпаторусскій голосъ. – 20 (7) марта 1934. – С.3.
12. Русскій Народный голосъ. – 5 апреля (23 марта) 1935. – С.3.
13. Там само.
14. Милославський П.П.: Хоровое пѣніе на Подкарпатской Руси (Прочитано по радіо 6.Х.1935)// Русскій Народный голосъ. – 6 ноября (24 октября) 1935. – С.4.
15. Там само.
16. Там само.
17. Русскій Народный голосъ. – 5 апреля (23 марта) 1935. – С.3.
18. Русскій Народный голосъ. – 24 (11) марта 1936. – С.2.
19. Там само.
20. Там само. – 28 (15) апреля 1938. – С.3.
21. Там само.